

ПОДАТКОВИЙ БОРГ: СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ

TAX DEBT: THE ESSENTIAL CHARACTERISTICS AND CLASSIFICATION FEATURES

Волощук Р.Є.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри фінанси і кредит,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету

У статті здійснено критичний огляд підходів законотворців та науковців до визначення сутності поняття «податковий борг», розглянуто його сутнісні характеристики. Запропоновано авторське трактування податкового боргу у вузькому та широкому розумінні. Узагальнено класифікаційні ознаки податкового боргу з теоретичних і практичних позицій.

Ключові слова: податки, податковий борг, податкова заборгованість, грошове (податкове) зобов'язання, платники податків, фіскальні органи.

В статье осуществлен критический обзор подходов законодателей и ученых к определению сущности понятия «налоговый долг», рассмотрены его сущностные характеристики. Предложена авторская трактовка налогового долга в узком и широком смысле. Обобщены классификационные признаки налогового долга с теоретических и практических позиций.

Ключевые слова: налоги, налоговый долг, налоговая задолженность, денежное (налоговое) обязательство, налогоплательщики, фискальные органы.

The critical review of approaches legislators and scientists for determine the essence of the term "tax debt" was done, its essential characteristics were considered. The author definition of tax debt in the narrow and broad sense was proposed. The classification features of the tax debt by theoretical and practical positions were generalized.

Keywords: taxes, tax debt, tax liability, money (tax) liabilities, taxpayers, fiscal authorities.

Постановка проблеми. Ефективна реалізація функцій держави, а водночас і її соціально-економічний розвиток значною мірою залежать від наявності фінансових ресурсів у необхідному та достатньому обсязі. Останні є умовою розширеного суспільного відтворення, вирішення питань реалізації соціальних, економічних та політичних проектів тощо. Податкам та іншим податковим платежам належить визначальна роль у формуванні фінансових ресурсів держави. Проте в основі оподаткування наріжним каменем є його суперечність, в основі якої знаходиться конфлікт інтересів держави і платників податків. Одним із наслідків цього є виникнення податкового боргу, адже не всі платники сумлінно виконують покладений на них конституцією податковий обов'язок. Зростання та накопичення податкового боргу призводить до зменшення можливостей держави щодо фінансування суспільних потреб завдяки податковим надходженням, а тому загрожує економічній безпеці країни. У зв'язку з цим актуалізуються питання щодо існування податкового боргу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто підкреслити, що питаннями податкового боргу займалися багато дослідників, зокрема О. Десятнюк, А. Крисоватий, В. Мельник, К. Проскура, І. Таранов, О. Тимченко, В. Угрин, А. Яковлева та інші. Результати їх досліджень знайшли відображення як у багатьох наукових публікаціях, так і засобах масової інформації.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на розмаїття наукових поглядів щодо теорії та практики існування податкового боргу, а також не применшуючи вагомості і значущості внеску вказаних дослідників, слід зазначити, що постійні зміни, які відбуваються в податковій сфері, вимагають більш глибокого наукового та прикладного опрацювання питань податкового боргу в Україні.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у визначенні на основі критичного огляду законодавства, думок вітчизняних і зарубіжних учених сутнісних характеристик та класифікаційних ознак податкового боргу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Будь-яка держава для виконання своїх

функцій потребує певного обсягу фінансових ресурсів. Одним із найвагоміших джерел наповнення бюджету держави є податки та інші податкові платежі. Проте, як свідчить практика, не всі платники своєчасно та в повному обсязі виконують свій конституційний обов'язок щодо сплати податків та прирівняних до них платежів. А це призводить до виникнення податкового боргу – явища, яке негативно відображається на соціально-економічному розвитку держави.

У фінансовій літературі немає однозначного підходу до розкриття сутності податкового боргу. Водночас, як зазначає О. Юр'єва, деякі з підходів за своїм глибинним змістом ідентичні, другі – дублюють визначення закріплене у вітчизняному податковому законодавстві, а треті – є досить дискусійними [1, с. 69]. Тому вважаємо за необхідне проаналізувати позиції різних авторів щодо трактування поняття «податковий борг».

Відповідно до чинного законодавства податковий борг визначено як суму узгодженого грошового зобов'язання (з урахуванням штрафних санкцій за їх наявності), але несплаченого платником податків у встановлений законодавством термін, а також пеня, нарахована на суму грошового зобов'язання [2]. Водночас поняття «податковий борг», закріплене в Податковому кодексі України, не суттєво відрізняється від аналогічного терміну, що мав місце в Законі України «Про порядок погашення податкових зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» (втратив чинність у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу) [3], хоча певні відмінності спостерігаються. Зокрема, в новій редакції податкового законодавства з'являється поняття «грошове зобов'язання», яке містить у собі податкове зобов'язання та/або штрафні санкції, але не акцентується увага на способі узгодження такого зобов'язання.

Майже ідентичний варіант до законодавчо закріпленого поняття «податковий борг» пропонує О. Тимченко. Згаданий автор економічний зміст досліджуваної дефініції розкриває як грошове зобов'язання (з урахуванням фінансової санкції за її наявності), визначене платником податків самостійно або на основі застосування адміністративних чи судових процедур та вчасно невиконаного, а також пеня, що нарахована на розмір такого грошового зобов'язання [4, с. 12]. Крім того, О. Тимченко наводить думку, відповідно до якої до суми податкового боргу належить не лише невнесена у встановлені строки сума узгодженого податкового зобов'язання, а вся несплачена в передбачені законом терміни сума податкового зобов'язання, що повинна бути визначена згідно з нормами чинного законодавства [4, с. 13]. При цьому факт узгодження податкового зобов'язання за позицією вказаного дослідника не має значення, оскільки «переважна більшість платників є обов'язково

порушниками податкового законодавства в частині ухилення від сплати податків або допущення помилок» [5, с. 39]. Проте такий підхід викликає дискусію в наукових джерелах.

З позицією О. Тимченко в частині неврахування факту узгодження податкового зобов'язання під час визначення суми податкового боргу не погоджується В. Угрин. Останній пояснює це тим, що на практиці з певною періодичністю трапляються випадки, за яких не можна однозначно робити висновки щодо правильності визначення грошового зобов'язання належного до сплати платником [6, с. 120]. За таких обставин платник має право на оскарження рішення контролюючого органу щодо неправомірно нарахованої йому суми. Думка наведеного автора підкріплюється твердженнями інших вітчизняних науковців, які зазначають, що неточності, які можуть допустити і платники податків, і представники контролюючого органу, й особи уповноважені проводити процедуру оскарження, не завжди відбуваються на користь перших, а навпаки на користь держави [7, с. 38]. Водночас І. Майбуров вказує на те, що податки характеризуються легітимністю, оскільки можуть сплачуватися тільки із законних господарських операцій [8, с. 20].

Ґрунтуючись на міркуваннях А. Головача та І. Майбурова, В. Угрин стверджує, що податковий борг може виникати лише під час несплати законно нарахованого та узгодженого податкового зобов'язання, а платників не можна вважати боржниками тільки з припущення щодо їх потенційно можливого, але не доведеного факту ухилення від сплати податків або допущенні інших податкових помилок. Таким чином, В. Угрин визначає податковий борг як добровільне невиконання у встановлений термін узгодженого податкового зобов'язання платником податків перед державою, а також несплачені штрафна санкція та пеня за їх наявності [6, с. 120–121]. Не заперечуючи загалом такого підходу щодо трактування досліджуваного поняття, маємо не погодитись із автором у частині віднесення до сум податкового боргу лише тих сум, які були несплачені внаслідок добровільного невиконання платником свого податкового обов'язку у встановлений законом термін. Адже за чинною процедурою облік податкового боргу не передбачає встановлення факту добровільного невиконання податкового обов'язку щодо сплати сум узгодженого податкового або грошового зобов'язання.

Дослідники А. Селіванов та О. Дзісяк розуміють під податковим боргом результат «супільних відносин, що виникають у зв'язку із трансформацією капіталу приватного сектора в державний бюджет» [9, с. 17]. Через призму відносин податковий борг розглядає також В. Тарасенко, який зазначає, що досліджуване поняття є особливими фінансовими відносинами, у яких суб'єкти підприємництва є позичальниками, а

запозичена сума становить величину податкового боргу [10]. Не можемо не погодитися, що податковий борг виникає у процесі формування суспільно-фінансових відносин між платниками податків та державою, проте не підтримуємо думку щодо ототожнення величини податкового боргу із запозиченою сумою, а суб'єктів підприємництва, які мають податкову заборгованість перед державою, з позичальниками. Підтвердження нашої позиції знаходимо у працях вітчизняного науковця О. Тимченко, яка підкреслює, що податкові відносини на відміну від кредитних не передбачають елемента запозичення, оскільки платник податків, маючи фінансові зобов'язання перед державою, не бере в неї ніяких коштів у тимчасове користування на умовах поворотності [4, с. 13].

Науковець О. Долгий визначає податковий борг як загальну суму емітованих, але не погашених зобов'язань із нарахованими відсотками, а також прийнятих на себе платниками податків у відповідний спосіб зобов'язань [11, с. 45]. Водночас у своїх подальших розробках О. Долгий, досліджуване нами поняття, розглядає погляду формування дохідної частини державного бюджету, стверджуючи, що податковий борг є результатом взаємозв'язків виконавчих органів влади з юридичними та фізичними особами в частині формування державного бюджету [12, с. 128–129]. Ми вважаємо, що в контексті податкових зобов'язань не зовсім коректно застосовувати похідні від терміну «емісія», адже такі зобов'язання накладаються на платників згідно із законом та мають односторонній характер – від держави до платника. Крім того, доречно було б розглядати податковий борг не лише щодо державного бюджету, а й до місцевих бюджетів.

Слушною є думка В. Бортняка, який трактує податковий борг як наслідок безпосереднього невиконання або неналежного виконання платниками податків своїх соціальних зобов'язань, що виявляють себе у вигляді податкових платежів до бюджетів та державних цільових фондів [13, с. 312]. Поряд із цим Бортняк В. А. виділяє такі ознаки податкового боргу:

– податковий борг – це сума фактичної заборгованості суб'єкта господарювання (фізичної або юридичної особи), яка виникла внаслідок невиконання податкових зобов'язань перед державними та місцевими органами влади за певний звітний період;

– податковий борг – це результат діяльності юридичних та фізичних осіб внаслідок якої виникають спірні відносини з приводу добровільної сплати чи примусового стягнення суми податкової заборгованості органами державної виконавчої влади України;

– податковий борг – це систематичне чи одноразове невиконання зобов'язань зі сплати податкових платежів і зборів суб'єктів оподаткування перед державою [13, с. 311].

Досить ґрунтовно сутність податкового боргу розкривають у своїх працях О. Десятнюк та Т. Маршалок. Визначаючи податковий борг, науковці виділяють його за змістом та формою. Перше базується на відносинах суспільно-фінансового характеру щодо залучення бюджет держави грошових коштів та виконання податкових зобов'язань платниками податків. При цьому останні, як частина суспільства, є податковими боржниками за умови безпосереднього невиконання або неналежного виконання своїх податкових зобов'язань. Друге проявляється в несплаті обов'язкових платежів, які встановлені державою [14, с. 12–13].

В іншій своїй праці О. Десятнюк підходить до визначення сутності податкового боргу з етимологічного та онтологічного поглядів [15, с. 149–152]. У першому випадку досліджувана дефініція пов'язується із фінансовими зобов'язаннями платників податків перед державою, які підлягають сплаті у встановлені законодавством строки.

Онтологічну сутність податкового боргу О. Десятнюк пропонує розглядати як негативний фіскальний наслідок безпосереднього невиконання або неналежного виконання платниками податків своїх соціальних зобов'язань, які проявляються у вигляді обов'язкових платежів до бюджетів та державних цільових фондів [15, с. 152].

На нашу думку, податковий борг варто розглядати у двох аспектах: вузькому та широкому розумінні. Перше співпадає за змістом із вищенаведеним законодавчим визначенням. Друге ж передбачає включення до боргу всіх податкових платежів, які несплачені вчасно до бюджету, зокрема сум розстрочених (відстрочених) податкових зобов'язань. Це пов'язано з тим, що платником уже порушений первинно визначений термін сплати податку, а його перенесення є винятком із загальних правил оподаткування (хоча цей виняток і визнаний законодавством).

Наявність різноманітних проявів податкового боргу обумовило необхідність виокремлення його класифікаційних ознак. При чому у фінансовій літературі існує декілька підходів до класифікації податкового боргу, які ми систематизували на теоретичні та практичні. Перші мають значення лише з теоретичного погляду й органами адміністрування податків не застосовуються; другі ж поширені в практичній діяльності названих органів.

Досліджуючи природу податкового боргу, О. Тимченко вирізняє відкритий та прихований податковий борг. До першого науковець відносить узгоджені суми податкового зобов'язання несплачені до бюджету в установленний законом термін. Прихованим податковим боргом згаданий автор вважає несплачені податки внаслідок допущення помилок при нарахуванні або умисного заниження об'єктів оподаткування [4, с. 13].

У своїх дослідженнях В. Славянська характеризує податкову заборгованість із погляду

її врегульованості (рис. 1). За таким підходом податкову заборгованість можна класифікувати на таку, до якої контролюючими органами або самим платником податків вживали заходи з її врегулювання, а також таку, до якої такі заходи не застосовували з різних причин [16, с. 156].

Дещо схожим із наведеним вище є підхід до класифікації податкової заборгованості, запропонований Д. Курінним (рис. 2). За цією класифікаційною характеристикою виокремлюється податкова заборгованість можлива та неможлива до стягнення. В основу такої класифікації покладено можливість вчиняти уповноваженими органами заходи з погашення податкового боргу [17, с. 53].

Перша група представлена неврегульованою поточною недоїмкою – заборгованістю з податків і зборів, що виникла в результаті несплати в установлений термін (і щодо якої поки не були вжито заходів щодо її врегулювання), і врегульованою заборгованістю щодо якої застосовані спеціальні заходи і яка представлена заборгованістю з податків (зборів), пені, штрафів та відсотів.

До групи неможливої до стягнення заборгованості належать: завислі платежі, які були прийняті банками з метою здійснення податкових платежів за дорученням їх клієнтів, і які вони не змогли виконати з певних причин; заборгованість померлих фізичних осіб та інша заборго-

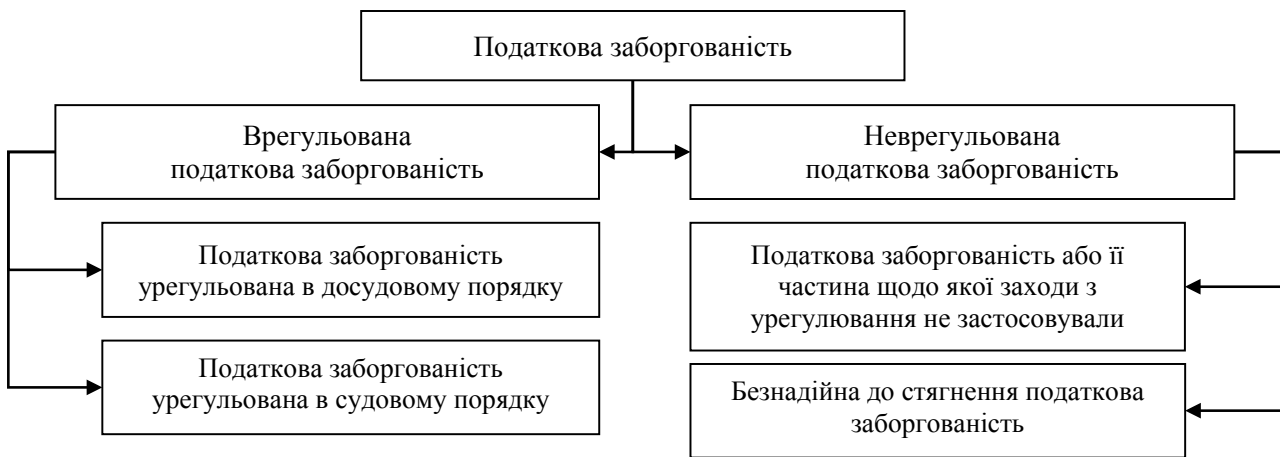

Рис. 1. Класифікація податкової заборгованості залежно від характеру урегульованості*

* Складено автором на підставі [16, с. 156]

Рис. 2. Класифікація податкової заборгованості залежно від можливостей стягнення*

* Складено автором на підставі [17, с. 53]

ваність, наприклад, неможлива до стягнення за судовим рішенням.

На думку К. Олігова, податкову заборгованість можна поділити за двома ознаками: за характером заборгованості та за видом заборгованості [18, с. 252] (таблиця 1).

Таблиця 1
Класифікація податкової заборгованості

Ознака класифікації	Вид податкової заборгованості
Характер заборгованості	– нормальна (інституційна);
	– невинуватена;
	– відстрочена (розстрочена);
	– призупинена до стягнення;
	– прострочена;
Вид заборгованості	– підтверджена (зафіксована);
	– прихована.

Джерело: складено автором на підставі [18, с. 252]

За запропонованою К. Оліговим класифікацією нормальна або інституційна заборгованість виникає внаслідок недовіки використуваної системи розрахунків за товари і послуги між господарюючими суб'єктами, при якій грошові кошти надходять на рахунки організацій-постачальників із певним інтервалом [18, с. 252]. Невинуватена заборгованість є наслідком тривалого порушення платіжної дисципліни платниками податків і їх контрагентами. Відстрочена (розстрочена) податкова заборгованість є заборгованістю з податків і зборів, а також нара-

хованих пені і штрафів, термін сплати яких змінений відповідно до законодавства. До призупиненої до стягнення податкової заборгованості К. Олігов відносить заборгованість, яка виникає у зв'язку з накладенням арешту фіскальними або судовими органами, а також за іншими рішеннями [18, с. 252–253]. Прострочена податкова заборгованість виникає внаслідок навмисного невиконання платником податків податкових зобов'язань та ухилення від погашення податкової заборгованості протягом тривалого часу, зокрема шляхом здійснення розрахунків через рахунки третіх осіб, недотримання касової дисципліни та неподання в обслуговуючу банківську установу платіжних доручень на сплату податкових платежів. Така заборгованість виникає також внаслідок дій або бездіяльності з боку контролюючих органів, тобто неприйняття або несвоєчасного прийняття необхідних заходів для стягнення податкової заборгованості. До безнадійної податкової заборгованості за цією класифікацією належить заборгованість, яку неможливо стягнути через визначені обставини (смерть платника податків, неможливість встановлення його фактичного місцезнаходження, реєстрація платника податків за підробленими документами, ліквідація в порядку банкрутства та ін.).

К. Олігов звертає увагу, що заборгованість має складну структуру, у зв'язку з чим доцільно додатково поділяти її на два види: «підтверджена (або зафіксована) заборгованість» і «прихована заборгованість» [18, с. 253]. Такий поділ податкової заборгованості по суті відображає підхід запропонований О. Тимченко, розглянутий нами вище. Підтвердженою (зафіксованою) заборгованістю зі сплати податків і зборів, нара-

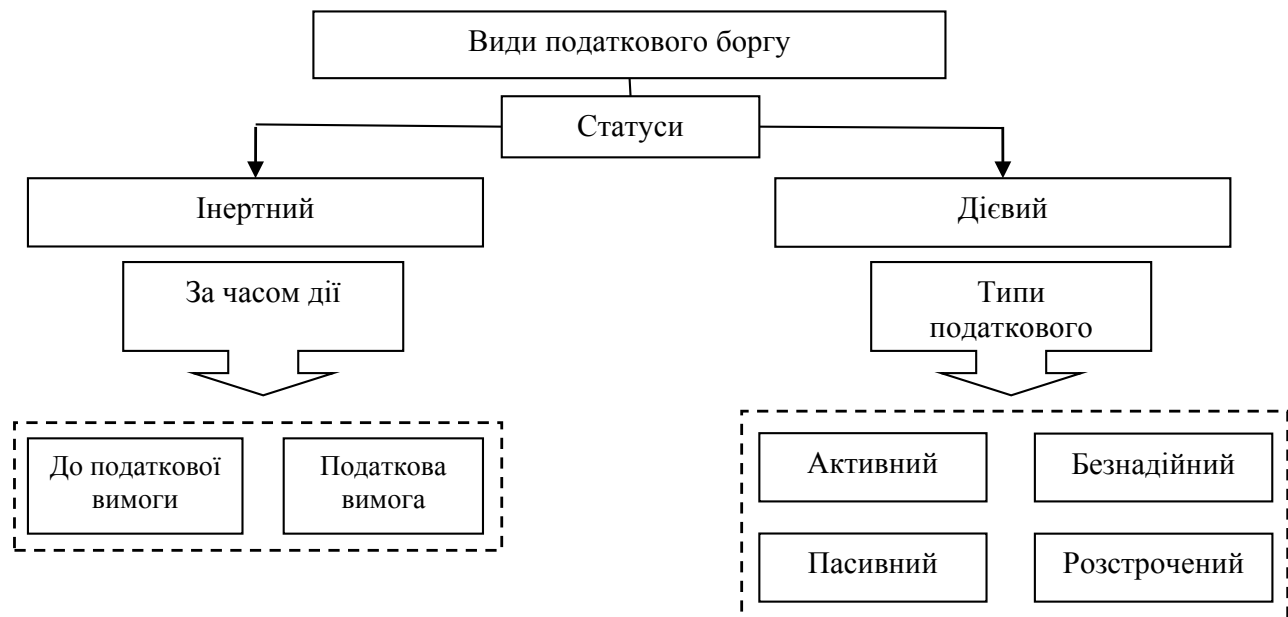

Рис. 3. Класифікація податкового боргу за його статусами та типами

Джерело: складено автором на підставі [2]

хованих пені і штрафних санкції минулих років є заборгованість, яка документально зафіксована і підтверджена як самим платником податків, так і контролюючими органами. Прихована заборгованість виникає в разі її не відображення в податковій звітності та несплати податкового зобов'язання платником податків. Однією з причин виникнення прихованої заборгованості є те, що значна кількість платників податків використовують кошти, що підлягають перерахуванню до бюджету в рахунок сплати податків, як джерело тимчасового додаткового кредитування і поповнення оборотних коштів. Водночас така заборгованість із часом може бути сплачена до бюджету.

У практичній діяльності органів Державної фіскальної служби України поширена класифікація податкового боргу за його статусом. Статус визначає повноваження фіскальних органів, спроможність їх активного впливу на боржника, дії та функції, які вони можуть виконувати на відповідному етапі адміністрування податкового боргу. Виділяють дві групи податкового боргу: в інертному та дієвому статусі (рис. 3). За інертного статусу відповідні органи стягнення мають можливість здійснювати заходи попереджувального характеру, застосовувати методичку морально-психологічного впливу. До дієвого статусу податкового боргу можна віднести активний податковий борг, пасивний податковий борг, безнадійний податковий борг. Крім того, у цій підгрупі виділяють розстрочений (від-

строчений) податковий борг, податковий борг, що забезпечується договором поруки.

До активного податкового боргу належить податковий борг тих платників податків щодо яких контролюючі органи мають право застосовувати всі методи стягнення, дозволені законодавством. Під час знаходження податкового боргу в пасивному статусі контролюючі органи стримані в застосуванні заходів стягнення за рядом об'єктивних причин. Такими причинами можуть бути: підготовка документів для ініціювання справи про звернення стягнення на майно або справи про банкрутство (до прийняття ухвали по суті), прийняття рішення судом про призупинення стягнення, незнаходження платника податків за місцем реєстрації, брак активів у платника для погашення податкового боргу. До безнадійного податкового боргу належать: податковий борг щодо якого минули терміни позовної давності; податковий борг платників податків, що виник внаслідок форсмажорних обставин; податковий борг платників податків, що визнані банкрутами, за умови, що їх активів недостатньо для задоволення вимог; податковий борг фізичної особи, яку в судовому порядку визнано зниклою або померлою, а майна для задоволення вимог недостатньо.

В облікових цілях контролюючі органи, крім охарактеризованої вище класифікації, поділяють податковий борг за звітними показниками (рис. 4).

Рис. 4. Види податкового боргу за обліковими показниками звітного періоду

Джерело: складено автором на підставі [13, с. 311–312]

Розглянуті класифікаційні підходи не є вичерпними. Податковий борг можна поділяти за видами платежів, за видами податків і зборів, за рівнем бюджету, за видами економічної діяльності.

Висновки. Отже, зважаючи на розмаїття законодавчих і наукових підходів до трактування сутності податкового боргу, нами запропоновано розглядати податковий борг у двох аспектах: вузькому та широкому розумінні. Перше співпадає за змістом із поданим у Податковому кодексі України. Друге ж передбачає долучення до боргу всіх податкових платежів, які несплачені вчасно до бюджету, зокрема суми розстрочених (відстрочених) податкових

зобов'язань. Це пов'язано з тим, що платником уже порушений первинно визначений термін сплати податку, а його перенесення є винятком із загальних правил оподаткування (хоча цей виняток і визнаний законодавством).

Наявність різноманітних проявів податкового боргу зумовила необхідність виокремлення його класифікаційних ознак. Наявні у фінансовій літературі підходи до класифікації податкового боргу нами узагальнено та систематизовано на теоретичні та практичні. Перші мають значення лише з теоретичного погляду й органами адміністрування податків не використовуються; другі ж поширені в практичній діяльності названих органів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Юр'єва О. Податковий борг : аналіз поняття та вплив на суспільно-економічні відносини / О. Юр'єва // *Аспекти публічного управління*. – 2016. – № 3. – С. 67–73.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
3. Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами : Закон України від 21.12.2000 р. № 2181–III (втратив чинність) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>.
4. Тимченко О. Податковий борг в Україні : мінімізація ризиків та ефективність менеджменту : автореф. дис... док. екон. наук : 08.00.08 / О. Тимченко ; КНЕУ ім. В. Гетьмана. – К., 2010. – 37 с.
5. Тимченко О. Податковий борг в Україні : причини, наслідки, менеджмент : монографія / О. Тимченко. – К. : КНЕУ, 2009. – 228 с.
6. Угрин В. Економічна природа та причини виникнення податкового боргу / В. Угрин // *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]*. Серія : Економіка. – 2013. – Вип. 24. – С. 118–122.
7. Головач А. Правові засади регулювання податкового боргу в Україні : монографія / А. Головач, О. Онишко, Д. Мулявка. – Ірпінь : НУДПСУ, 2011. – 174 с.
8. Майбуров И. Теория и история налогообложения : учеб. / И. Майбуров, Н. Ушак, М. Косов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ–ДАНА, 2011. – 422 с.
9. Селіванов А. Правове регулювання діяльності органів податкової служби в Україні / А. Селіванов, О. Дзісяк // *Право України*. – 1998. – № 7. – С. 15–25.
10. Тарасенко В. Стягнення (погашення) податкового боргу / В. Тарасенко // *Вісник податкової служби України*. – 2002. – № 33. – С. 34–37.
11. Долгий О. Структурно-галузева характеристика податкового боргу : загальнодержавний та регіональний аспекти / О. Долгий // *Збірник матеріалів науково-практичної конференції [Бюджетно-податкова політика : теорія, практика, проблеми]*. – Ірпінь : НАДПС України, 2003. – С. 45–47.
12. Долгий О. Оцінка податкового боргу : загальнодержавний та регіональний аспекти / О. Долгий // *Збірник матеріалів науково-практичної конференції [Бюджетно-податкова політика : теорія, практика, проблеми]*. – Ірпінь : НАДПС України, 2004. – С. 128–131.
13. Бортняк В. Проблемні питання трактування поняття податкового боргу / В. Бортняк // *Університетські наукові записки*. – 2007. – № 4(24). – С. 310–313.
14. Десятнюк О. Управління податковим боргом : навч. посібник / О. Десятнюк, Т. Маршалок. – Тернопіль : Вектор, 2013. – 340 с.
15. Десятнюк О. Теоретико-методологічні засади управління податковим боргом / О. Десятнюк // *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]*. Серія : Економіка. – 2013. – Вип. 21. – С. 148–152.
16. Славянская В. О некоторых вопросах налоговой задолженности и налоговой недоимки / В. Славянская // *Вестник Ростовского государственного экономического университета*. – 2015. – № 4(52). – С. 151–158.
17. Куринной Д. Классификация и структура налоговой задолженности / Д. Куринной // *Сибирский экономический вестник*. – 2016. – № 3. – С. 50–62.
18. Олигов К. Налоговая задолженность : повышение эффективности администрирования / К. Олигов // *Известия Российского государственного педагогического университета им. А. Герцена*. – 2008. – № 82. – С. 249–256.